

Zapmap

Didactische map voor leerkrachten
Lager Onderwijs

FREDERIC GEURTS
(un)balanced
van 08.11.09
tot 07.02.10

Zuivelmarkt 33
3500 Hasselt
011 29 59 60
www.z33.be

programma
kunsteducatie
voor kids en teens
zap33@z33.be

Inhoud:

1. Ter inleiding...
 2. De tentoonstelling
 3. Voorbereiding in de klas
 4. Bezoek aan de tentoonstelling voor klassen
 5. After-expo moment in de klas
 6. Slot
- Bijlage : Doelstellingen

1. Ter inleiding...

Z33 en Zap33

In deze didactische zapmap willen we je naast de tentoonstelling (UN)BALANCED van Frederic Geurts laten kennismaken met Z33 en de zap33-werking.

Z33 presenteert tentoonstellingen met hedendaagse kunst en vormgeving in het middelpunt. Z33 onderzoekt de grensgebieden van en verschuivingen binnen beide disciplines. Z33 gaat hiervoor op zoek naar kunstenaars en vormgevers die een kritische positie innemen ten aanzien van hun discipline, die bewust aan de rand of in de voorhoede staan. De kunstenaars waarmee Z33 samenwerkt, leggen bij voorkeur relaties tussen artistieke en maatschappelijke ontwikkelingen of wetenschappelijke fenomenen. Deze onderzoekende attitude is ook aanwezig in de omkaderende activiteiten (lezingen, debatten, documentaires,...) die van elke tentoonstelling een gelaagd project maken.

Zap33 wil dat jong en oud zich welkom voelen in ons kunstencentrum. Zap33 werkt vanuit een kunstbeschouwelijke benadering: als je goed waar-neemt, als je onderzoekt wat je bekijkt, als je weet wat je ziet, kan je het verhaal erachter beter begrijpen, kan een kunstwerk tot je verbeelding spreken, krijg je in-zicht. Je eigen mening kunnen vormen, uitspreken en bevragen, reflecteren over het thema of de 'stelling' die een kunstwerk inneemt en/of 'jeukende vingers' krijgen om zelf expressief-creatief aan de slag te gaan, volgen daar als vanzelf op.

Dit is wat zap33 aanreikt middels interactieve rondleidingen, kijkwijzers, activiteiten in het zaplab, en middels deze lesmap.

Z33 ligt in het hartje van Hasselt in het idyllische begijnhof, op wandelafstand van het Dusartplein.

Z33 is een cultuurschakel, waardoor je met 'De Lijn' gratis naar ons kan komen

In deze zapmap geven we je een algemene kijk op de tentoonstelling '(un)balanced' en tips om in de klas aan de slag te gaan, zowel ter voorbereiding van het bezoek als de verwerking nadien. Dit hoeft niet louter in de beeldende vakken te gebeuren, maar kan leiden tot eventuele vakoverschrijdend werken.

2. De tentoonstelling (un)balanced

(Un)balanced is een solotentoonstelling van Frederic Geurts (Wilrijk, °1965). Als monumentale kunstenaar neemt hij je mee naar een moment waarop iets/jij bijna gaat vallen, kantelt en als het ware uit balans geraakt. Hij steekt zijn fascinatie voor zwaartekracht, eeuwigdurende beweging en een verbluffende techniek niet onder stoelen of banken.

De laatste jaren ligt de focus van zijn beeldend werk niet langer op het monumentale maar veeleer op de fragiele structuren die zijn werk eigen maken. Heel rank, heel licht en "op maat gemaakt" voor de plek waar ze terechtkomen. De realisatie gebeurde in situ en dat nam enkele weken in beslag. Doordat de werken bestaan uit een lichte structuur van verzinkte staaldraad, opgehangen aan tientallen dunne draden of kabels, kan je wel stellen dat deze kunstenaar tot het uiterste gaat wat betreft het aftasten van de grenzen van de zwaartekracht en de materialiteit van de constructie. De beeldverhalen op de Z33-site spreken voor zich. Voor Z33 koos Frederic er voor om deze fragiliteit op de voorgrond te plaatsen door te werken rond *het wankele*. Hij gaat daarbij op zoek naar het moment van de kanteling, het bijna vallen. Daarbij kan je zijn werk tevens linken aan je eigen fysieke kwetsbaarheid en bij uitbreiding de sterfelijkheid.

Hoewel deze solotentoonstelling als één geheel moet worden benaderd, kan er globaal genomen gesproken worden over drie componenten:

De eerste component bevat de grote monumentale werken die Frederic Geurts speciaal voor Z33 op locatie ontwikkelde. Nooit voorheen presenteerde hij zoveel grote werken op één plaats. Gaande van lichte staaldraadstructuren, tot een zwevende mobiel en een aluminium plaat die balanceert in de ruimte. Al deze werken samen geven de bezoeker het beste beeld van de boodschap die Frederic de wereld in wil sturen. Zwaartekracht, evenwicht, lichtheid, beweging, maar ook de kwetsbaarheid die het publiek zal ervaren.

“Voor Z33 wou ik rond het thema van het wankele werken”, zo vertelt de kunstenaar. “Misschien omdat de architectuur hier zo statisch is? Ik ben op zoek gegaan naar het moment van de kanteling, het bijna vallen. Op de één of andere manier vind je het terug in alle werken in de tentoonstelling: prominent zoals bijvoorbeeld het aluminium vlak of de structuur met verzinkte staaldraad. Minder in het oog springend misschien bij de dansvideo, maar het is er wel.”

Een tweede facet in de tentoonstelling omvat twee ruimtes waar de kunstenaar kleinere werken plaatst die de tentoonstelling uit zijn isolement moeten halen en in een groter kader plaatsen. *“De tentoonstelling is één groot verhaal. Naast mijn sculpturen plaats ik in de zijruimten wat je meetinstrumenten zou kunnen noemen. Ik toon bijvoorbeeld een zonnwijzer om ons eraan te herinneren dat wij rond de zon draaien. Zo plaats ik ook een as die evenwijdig is met de aarde, om er ons op te wijzen dat wij ten opzichte van de as scheef staan. Daardoor wordt verticaliteit opeens iets relatiefs.”*

De tentoonstelling wordt tenslotte aangevuld met een ‘kabinet’ van Verwantschappen dat door Rik de Boe en Peter Morrens van Voorkamer in Lier (www.voorkamer.be) wordt vormgegeven. In een vrije associatie met de artistieke zoektocht van Geurts presenteren ze werk van wetenschappers, oude meesters en hedendaagse kunstenaars zoals Bas Jan Ader, Piranesi en Johannes Kepler.

Deze tentoonstelling biedt, wanneer we al deze facetten samen plaatsen, talloze mogelijkheden om met leerlingen te bezoeken en over het thema en de techniek te reflecteren. Daar waar andere tentoonstellingen overwegend een beeldende benadering vragen, kan er hier ook in fysische zin op de expo worden ingegaan. Voor ‘(un)balanced’ ontwikkelde zap33 dan ook een beleef-rondleiding die ‘balanceert’ tussen kijken en doen, tussen ervaren en ontdekken. Deze geeft daarenboven meer duiding bij de werken van Frederic Geurts.

Je kan de tentoonstelling ook op eigen houtje bezoeken aan de hand van een zapflap, de ondertussen vertrouwde kijkwijzer van zap33. Deze is geschikt voor kinderen en jongeren van 10 tot 14 jaar. Zowel de kijkwijzer als de toegang is gratis. Kom je met een grote groep, dan geef je vooraf best een seintje op 011.29 59 60. We zorgen dan dat er voldoende zapflappen beschikbaar zijn.

3. Vorbereiding in de klas

Belangrijk is om de leerlingen op voorhand te prikkelen en te motiveren voor hun bezoek. Dit kan de beleving tijdens het eigenlijke bezoek alleen maar intenser maken. Zap33 ziet dit dan ook als een belangrijke pijler voor het bezoek. Vertel de kinderen kort over wat hen te wachten staat.

De kernwoorden bij de tentoonstelling kan je eventueel al in de klas aanhalen.

✓ **Zwaartekracht**

De aantrekking van de aarde kan op verschillende manieren ervaren worden. Vooral dit ervaren is een essentieel onderdeel van de tentoonstelling en is een interessant gegeven in een mogelijke voorbereiding van het bezoek.

Twee vakgebieden komen daarbij aan bod:

- **Zwaartekracht ervaren in fysieke oefeningen**

De zwaartekracht uit zich in zeer eenvoudige oefeningen. Wandel, fiets, klim,... een berg omhoog en je zal fysiek meer inspanningen moeten leveren dan bij een afdaling. Je gaat immers tegen de zwaartekracht inwerken.

In de L.O.-lessen kan hier kort op worden ingegaan (vb. les netbal, trampolinespringen, valtechnieken bij een les zelfverdediging,...).

- **Wat is dat, zwaartekracht?**

In lessen wereldoriëntatie kunnen de leerlingen ontdekken wat de oorzaak van deze aantrekkingskracht is. Interessante aspecten die basiskennis in relatie plaatst met de tentoonstelling die ze gaan bezoeken. Ook de actualiteit kan hierop worden betrokken. Frank de Winne vertoeft momenteel nog in het ISS en zal fysiek ervaren wat het niet onderhevig zijn aan de zwaartekracht betekent.

✓ **Lichtheid**

Met lichtheid duidt Frederic Geurts op het feit dat zijn monumentale werken zeer fragiel ogen, maar daardoor niet noodzakelijk licht zijn. Zijn grote staalplaatstructuur weegt maar liefst 500 kg, terwijl je als bezoeker de indruk krijgt dat het net een heel dunne, lichte plaat is.

Lichtheid kan tevens gelinkt worden aan zwaartekracht. Hoe snel valt een pluim, appel, naar beneden. Even snel, het één sneller als het ander,... Hoe kan men dit verklaren?

✓ **Evenwicht**

Wil je dat iets in balans blijft dan moet je dit in evenwicht houden. Aangezien de titel ons ook voor een stuk uit balans wil brengen vormt dit een mooi uitgangspunt ter voorbereiding:

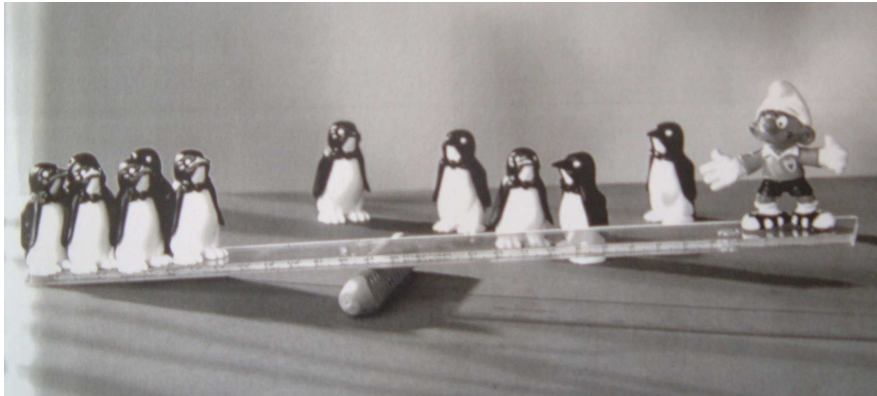
- **Verlies je evenwicht!**

Over een dunne balk lopen is de beste manier om kinderen en jongeren te laten ervaren hoe snel ze hun evenwicht kunnen verliezen en hoe ze datzelfde evenwicht het best

kunnen behouden. Maar ook andere eenvoudige of net heel moeilijke oefeningen kunnen evenwichtige elementen naar de voorgrond brengen.

- **Het geheim van de wip/balans**

Op zoek gaan naar het punt waar iets net niet gaat vallen is de uitdaging die Frederic Geurts is aangegaan. Dezelfde uitdaging kan je in een minder uitvergroete versie ook voorleggen aan je leerlingen. De wip als soort hefboomsysteem is hiervoor ideaal. Hoe kan je dit duidelijk maken? Leg een meetlat op een viltstift of een ander rond voorwerp. Het voorwerp mag niet in het midden liggen! Plaats nu een gewichtje op het langste eind van de lat. Probeer samen met je leerlingen het kortste eind van de lat naar beneden te krijgen. Zet het gewichtje nu op het kortste eind van de lat en probeer het nog een keer.

- ✓ **Kwetsbaarheid**

Kwetsbaarheid maakt je als bezoeker heel klein en heeft te maken met de monumentaliteit van de werken die de hele ruimte vullen en elke bezoeker, ongeacht of deze 10 of 100 jaar is, zich klein doet voelen. Kwetsbaar, omdat we deel uitmaken van een groter geheel en daaraan onderhevig zijn. Kwetsbaar, aangezien de kunstenaar in zijn werk de grens van het bijna vallen bewust opzoekt en ons daardoor alert maakt voor onze eigen fysieke kwetsbaarheid en bij uitbreiding sterfelijkheid.

- **Vertrouwensoefeningen**

Binnen een groepsvormend moment kunnen er vertrouwensoefeningen worden gehouden waarbij de groep op elkaar leert vertrouwen. Kleine energizers kunnen uitgroeien tot grote vertrouwensoefeningen. Bijvoorbeeld:

* Deel de groep in per twee. In elk groepje is één iemand geblinddoekt, de andere niet. Deze laatste moet de geblinddoekte van het ene punt naar het andere brengen via instructies. Iedereen start gelijktijdig en doel is natuurlijk om als duo zonder te botsen (en daarmee ook de groep en jezelf als deel van een duo aan het wankelen te brengen) van punt 1 naar punt 2 te wandelen.

Je kan deze oefening moeilijker maken door de ruimte (binnen of buiten) te voorzien van enkele hindernissen. Bepaal duidelijk het einddoel.

Deze vertrouwensoefening kan nog moeilijker worden gemaakt door:

- Verbale communicatie van dichtbij en aanraken is toegelaten (makkelijk)

- Verbale communicatie van veraf

- Enkel aanraken en sturen

Enkel aanraken door signalen (vb. kneepjes in de schouder)

Enkel verbale communicatie door signalen (vb. rood als je moet stoppen, groen als je door mag, geel is links, oranje is rechts,...)

* In een kring staat één iemand in het midden. Hij/zij laat zich vallen en wordt opgevangen door de anderen.

✓ **Beweging**

▪ **De eeuwigdurende beweging**

Met beweging wijst Frederic Geurts voornamelijk op de eeuwigdurende beweging waar alle mensen deel van uitmaken. Hij verwijst daarmee onrechtstreeks naar het sterrenstelsel, waar de aarde rond de zon en rond zijn eigen as draait. En waar de maan dan weer rond de aarde draait.

▪ **Draaien**

Draai zo snel als je kan rond je eigen as en kijk wat er gebeurt wanneer je stopt met draaien.

4. Bezoek aan de tentoonstelling voor klassen

Bij elke tentoonstelling in vleugel '58 werkt het zap33-team een aangepaste rondleiding uit. Bij deze tentoonstelling ga je 'balanceren' tussen kijken en doen, tussen ervaren en ontdekken. Eerst krijg je meer uitleg over wat een kunstencentrum is en welke verwachtingen men er aan moet koppelen. Vervolgens neemt een gids je mee op tocht door Z33. Je komt als bezoeker meer te weten over hoe de opbouw van een tentoonstelling werkt, welke boodschap de kunstenaar wil uitdragen,... Maar de belangrijkste factor blijft het zelf ontdekken. Dit doen we door op regelmatige tijdstippen in de tentoonstelling interactieve momenten in te lassen, waarbij de ervaring van de leerlingen centraal staat.

Enkele tips:

- Maak voorafgaand aan je bezoek duidelijke afspraken, zodat zap33 u en uw leerlingen optimaal kan ontvangen.
- Al onze gidsen kregen een algemene opleiding, die bij deze tentoonstelling onder leiding van Frederic Geurts gebeurde.
- Onze gidsen wachten je aan de infobalie op.
- Een gids fungeert als coach bij het kijken naar beeldende kunst.
- Motiveer de leerlingen om actief te zijn in de vraaggesprekken met de gids en open te staan voor de doe-of beleefopdrachten.

5. After-expo moment in de klas

Een kort gesprek over de indrukken die het werk van Frederic Geurts op de jongeren achterlaat, is zeker interessant en zet de ervaringen van de leerlingen vast. Probeer zowel de positieve als kritische noten in een ruimer kader te plaatsen.

Wat is de leerlingen bijgebleven? Heeft het bezoek aan de tentoonstelling de ideeën over hedendaagse kunst veranderd? Wat bewonderen ze in Frederic Geurts?

Je kan ook opteren om enkele concrete lessen te wijden aan de aspecten die aan bod kwamen in de tentoonstelling. Dit kan door één deelaspect uit te diepen of door een les uit te werken waar de verschillende kenmerken aan bod komen. Zap33 helpt je op weg:

✓ **Evenwicht in een creatieve les**

Aangezien evenwicht het belangrijkste kenmerk is in de tentoonstelling opteren we ook om één moment te wijden aan evenwicht, waarbij alle andere kenmerken kunnen worden toegepast. Net zoals dat het geval is bij Frederic Geurts' werk. We werkten alvast één mogelijke invulling uit:

▪ **Bouwen van een mobiel**

Evenwichtsoefeningen binnen niet-beeldende vakken zijn en blijven een interessante factor en mogelijkheid bij deze tentoonstelling. Voor een beeldend vak kan er ingepikt worden op kinetische kunst, die in relatie kan worden geplaatst met Frederic Geurts. Waar de traditionele kunst meestal statisch is, werkt de kinetische kunst met natuurkrachten (wind, water,...) of mechanische krachten (magneten, motoren), ofwel wordt het door de toeschouwer in dynamiek gebracht.

Elementen die ook Frederic Geurts' werk typeren:

- *Natuurkrachten*: sommige werken van de kunstenaar kunnen door luchtverplaatsing in beweging worden gezet.

- *Mechanische krachten*: de mobiel wordt aangedreven door een motor en wordt op die manier in werking gezet. Daarnaast speelt de werking van onze aarde en haar aantrekking een rol in de tentoonstelling.

De kinetische kunst begon bij de Amerikaan Alexander Calder, zo rond 1920, die vormen of abstracte figuren aan het plafond bevestigde die door het geringste zuchtje wind bewogen.

Maak zelf met de jongeren een mobiel in de geest van Calder of Lionel Estève. Door een constructie te maken met ijzerdraad of pijpenragers, oude kapstukken, draad, kralen, spiegeltjes, rubber, folie, karton, hout,...laat je de fantasie van de leerlingen de vrije loop.

Op volgende links vind je enkele voorzetten met proefjes rond evenwicht, werk van kunstenaars en creatieve ideeën:

<http://www.proefjes.nl/proef.php?nummer=40>
proefjes waaronder 1 over evenwicht (met een bezemsteel)

http://www.encyclopedoe.nl/index.php?onderwerp_id=76
heel leuke proefjes

<http://www.ikg.rt.bw.schule.de/fh/schowalter/physik/experimente/mechanik.htm>
Proefjes

Boek: Verrassende **proeven** met beweging. Ardley, N., 1992

<http://hobby.blogg.nl/2007/09/28/hoe-mobiles-mobielen-maken/>
hier staan enkele links bij elkaar

<http://www.davidgosker.com/>
een kunstenaar die mobielen maakt, hij maakt ook installaties als een kaartenhuisje

<http://www.canoncultuurcel.be/uploads/doc/7ed8d6510033c06ee04b08-09%20play-mobil%20persbericht.doc>
project om grote f&w-bewegingsserie te bouwen met 2^e jaar SO

http://www.lokart.be/website_mobilart/Lesbrief%20MobilArt.pdf
lesbrief bij tento Mobilart 2006, ism Rasa (zie opdracht voor beginners en gevorderden)

6. Slot

Zap33 wil jullie bedanken voor jullie interesse in het educatief aanbod van (un)balanced. We hopen dan ook dat dit bezoek een meerwaarde was voor zowel de leerlingen als de begeleiding. Ons doel hebben we pas bereikt als jullie dankzij een bezoek aan Z33 meer openstaan voor de boodschappen van hedendaagse kunst en met andere ogen naar kunst, de wereld,... gaan kijken.

Uiteraard zijn we nieuwsgierig over de invulling van dit tentoonstellingsbezoek, maar tevens over de impressies die jullie hebben opgedaan. Zowel een positieve als kritische noot, opmerkingen en suggesties van het educatieve luik vinden we graag terug in de zap33 mailbox: zap33@z33.be

We hopen je graag voor een andere tentoonstelling terug te verwelkomen!

Bijlage: doelstellingen

Eerst en vooral kan deze tentoonstelling op verschillende vlakken worden gelinkt aan variabele vakken. Daaruit kunnen er zich volgende doelstellingen voor het lager onderwijs ontplooiën:

- door middel van kunst- en beeldbeschouwing een persoonlijk waardeoordeel ontwikkelen over beelden en beeldende kunst van nu.
- door kijken en zien (visueel) impressies opdoen, verwerken en erover praten.
- beeldinformatie herkennen, begrijpen, interpreteren en er kritisch tegenover staan.
- na gericht kijken, verbeelding, eigen informatie op een persoonlijke wijze beeldend overdragen.
- kenmerken als zwaartekracht, lichtheid, kwetsbaarheid, evenwicht en beweging in eigen woorden uitleggen.
- aangereikte kenmerken verbinden met het werk van Frederic Geurts.
- plezier en voldoening vinden in het beeldend vormgeven en genieten van wat beeldend is vormgegeven.
- visuele impressies, ervaringen, gevoelens en fantasieën op een beeldende manier weergeven.
- beeldinformatie uit het eigen werk en het beeldend werk van anderen herkennen, begrijpen, interpreteren en er kritisch tegenover staan.
- blijvend nieuwe dingen uit hun omgeving ontdekken.